

metodelor moderne în arheologia medievală, metode care coroborate cu informațiile oferite de cercetările arheologice și sursele scrise ale vremii, au condus spre noi și riguroase interpretări istorice.

Pe lângă studierea unor materiale arheologice aflate în colecția Institutului din Most, pe baza explicațiilor date de dr. Eva Černa am cunoscut îndeaproape interesante descoperiri de ateliere pentru producerea sticlei din localitățile Moldava, Jilmova și Viči Hora. Informațiile obținute aici pe cale arheologică, corelate cu reprezentările iconografice de epocă, au permis reconstituirea cuptoarelor descoperite, iar analiza vaselor și a diverselor obiecte legate de producerea sticlei cunoașterea tehnicii de prelucrare a acesteia.

Șederea mea la Most s-a încheiat cu o scurtă excursie de studiu la Bedřichov Světec, locul unor recente investigații arheologice, în localitățile Doksany, Osek și Duchcov, cu renumitele monumente de arhitectură construite în secolele XII—XVI.

În continuare, documentarea s-a desfășurat la Brno, în cadrul Institutului de arheologie, la Muzeul Moraviei și Muzeul orașului Brno din castelul fortificat Špilberk.

La Institut, discuțiile au vizat problematica așezărilor deschise și întărite, în care sens relațiile dr. Josef Unger în legătură cu descoperirile sale din satele dispărute de la Teplaný, Bořanovice, din necropolele și monumentele ecleziastice de la Narvice, Kurdějov, Mušov și din fortificațiile de la Zabčice și Lelekovice au fost de un real interes.

Însoțită de dr. Josef Unger, la Muzeul Moraviei și îndeosebi în depozitul acestuia am putut studia numeroase materiale descoperite în săpăturile mai vechi și cunoscute din literatura de specialitate, cum sînt acelea din mediul rural, de la Pfaffenschlag, Mstence, Konovsky, Bystree, sau orășenești, de la Ivančice și Brno. Am putut studia astfel un material arheologic deosebit de bogat și variat, în același timp —, ceramică din secolele XIV—XV, cahle de sobă cu diferite motive decorative, diverse categorii de obiecte — fapt ce mi-a permis comparații și verificări în legătură cu descoperiri similare de la noi, multe dintre acelea de la Brno fiind bine datate numismatic.

La Institutul de arheologie din Brno, prin amabilitatea cercetătorilor dr. Zdeněk Měřínský și dr. Rudolf Procházka am cunoscut îndeaproape descoperirile recente de la Rokštejn și Stracholín sau de pe teritoriul actual al orașului Brno, unele din acestea fiind încă inedite sau în curs de publicare. Nu de un mai mic interes au fost și discuțiile purtate cu dr. Zdenka Himmelová, specialist în domeniul sticlei, în momentul de față în Cehoslovacia fiind intense preocupări în această direcție. Întrucît schimbul de opinii cu cercetătorii din Brno nu s-a axat numai pe problematica pe care o implică studiul așezărilor rurale din evul mediu, ci a avut un caracter cu mult mai larg, cuprinzînd atît orașul cît și fortificațiile, mi-a facilitat și o mai bună înțelegere a direcțiilor principale de cercetare în domeniul arheologiei medievale din Cehoslovacia.

De la Brno, însoțită de dr. Zdeněk Měřínský, am întreprins două deplasări de documentare la Bratislava și Olomouc.

Deși timpul afectat documentării a fost extrem de redus, la Bratislava am reușit să vizitez Muzeul Național Slovac, și, mai ales, Muzeul culturii slovace, acesta din urmă renumit prin colecțiile sale de arheologie și numismatică. Sub îndru-

garea dr. Štefan Holčík, am avut prilejul de a cunoaște materiale descoperite în așezările rurale de la Vištuk și Senkvice, cît și acelea de la Kežmarok, Hronský Beňadik, și Gortva Bizovo. Totodată, cu sprijinul dr. Zdeněk Měřínský, am avut posibilitatea de a discuta cu prof. dr. Bohuslav Novotný și dr. Josef Hošo de la Universitatea din Bratislava.

În cursul scurtei călătorii întreprinse la Olomouc, oraș binecunoscut prin remarcabilele monumente de arhitectură medievală, pe lângă vizitarea acestora și a unor săpături efectuate în interiorul lor, am reușit să văd o serie de materiale arheologice aflate în colecția Muzeului de istorie națională.

Ultimele zile ale stagiului de documentare au fost consacrate studiului la Nitra, în renumitul Institut de arheologie al Academiei Slovace de Științe, și la Muzeul din Tábor.

Includerea Institutului de arheologie din Nitra în programul de lucru a fost într-adevăr necesară și s-a soldat cu rezultate fructuoase. După primirea oficială de către dr. P. Šalkovský, prin întocmirea judicioasă a programului de studiu a fost posibilă stabilirea unor contacte științifice cu numeroși cercetători, între care menționez pe dr. Dušan Čaplovič, dr. Milan Hanuliak, dr. Igor Hrubec, dr. Jan Hunka, dr. M. Rutkay și dr. Michal Slivka. Ca și în celelalte institute și muzee vizitate anterior, la Nitra am constatat aceleași preocupări de îmbinare riguroasă a informațiilor oferite de cercelările arheologice cu acelea ale științelor exacte și etnografice, aplicate la studiul diferitelor compartimente ale vieții comunităților rurale medievale. În cazul investigațiilor arheologice în așezările sătești din Slovacia, o mențione în plus o pot avea recentele încercări de reconstituire și studiere a locuinței din mediul rural, casă țărăneasă sau seniorială, cu multiplele ei semnificații, un exemplu în acest sens fiind acelea de la Chlaba. Totodată, documentarea la biblioteca Institutului, care deține un număr apreciabil de volume și beneficiază de un sistem informațional computerizat, mi-a facilitat completarea bibliografiei și, în același timp, verificarea informațiilor avute anterior în domeniul satului medieval.

Táborul, orașul lui Jan Žižka și al mișcării husite, bogat în vestigii medievale, multe din ele adăpostite în Muzeul închinat revoltei populare de la începutul secolului al XV-lea mi-a oferit șansa studierii unor interesante materiale arheologice. Însoțită de dr. Petr Charvát și beneficiind de explicațiile competente ale dr. Rudolf Krajčie, am dobîndit aici o serie de informații referitoare la descoperiri din așezări rurale dispărute, recent investigate în zona Táborului. Odată cu vizitarea muzeului, a secțiilor de restaurare a ceramicii și a metalelor, am avut ocazia de a vedea o parte din materialul ceramic — vase, cahle de sobă — descoperit în ultimii ani la Sezimovo Ústí și Sobeslav mult asemănător cu acela din așezări orășenești și rurale din Moldova secolului al XV-lea.

În încheiere apreciez, că documentarea efectuată în R. Cehoslovacă mi-a fost deosebit de utilă, întrucît prin discuțiile purtate s-a realizat o informare reciprocă în domeniul arheologiei satului medieval și, în același timp, am reușit să cunosc mai îndeaproape preocupările și rezultatele obținute de cercetătorii echi și slovaci în această direcție. Nu aș putea încheia aceste rânduri, fără a-mi exprima părerea că păstrez o amintire frumoasă și plăcută vizitei de studiu în Cehoslovacia, amabilității colegilor care au făcut tot posibilul pentru a profita din plin de călătoria de documentare.

RODICA POPOVICI

COLOCVIUL INTERNAȚIONAL „ANIMAL ET PRATIQUES RELIGIEUSES. LES MANIFESTATIONS MATERIELLES“, COMPIEGNE, 11—13 NOIEMBRIE 1988

Micul oraș picard Compiègne a fost, în luna noiembrie, gazda celui de al doilea colocviu internațional de arheozoologie cu tema: „Animalul și practicile religioase. Manifestările materiale.“ Reuniunea științifică a fost organizată de „Centre de Recherche Archéologique de la Vallée de l'Oise (CRAVO)“, lucrările fiind găzduite de Universitatea Tehnologică din Compiègne.

Datorită amabilității colegilor Rose-Marie Arbogast și Patrice Meniel de la CRAVO am avut posibilitatea de a

participa la lucrările unei manifestări interdisciplinare de un înalt nivel științific.

Comunicările prezentate de arheozoologi, arheologi și etnologi, au acoperit un larg spațiu temporal, de la paleolitic pînă în zilele noastre. În cele trei zile cît a durat colocviul au fost susținute 23 de comunicări de către cercetători francezi, belgieni, elvețieni, algerieni și englezi.

Dintre numeroasele comunicări prezentate vom aminti câteva care ne-au reținut atenția. Astfel B. și G. Delluc în

comunicarea intitulată „La place de l'animal dans le dispositif religieux des grottes magdaléniennes du Haut Perigord”, procedeză la o analiză, în sensul lucrărilor lui A. Leroi-Gourhan, a decorului parietal format din figuri de animale și umane și semne geometrice, ajungând la concluzia că fiecare grota are anumite particularități explicabile prin vechimea fiecărui sanctuar și printr-un particularism regional.

O problemă deosebit de importantă, privind raportul dintre locul animalelor în viața economică și rolul lor în practicile funerare, a fost pusă de cercetătoarea Rose-Marie Arbogast în comunicarea: „L'association du cerf et du chien dans les pratiques funéraires de la seconde moitié du Néolithique du Nord de la France”.

Una dintre cele mai interesante comunicări din cadrul colocviului de la Compiègne a fost susținută de Luis Chaix. Arheozoologul elvețian a prezentat două descoperiri deosebit de importante: dolmenul de la Sion (Elveția) și necropola de la Kerma (Sudan), ambele caracterizate de ample depozite de animale. Cele două monumente arheologice sînt, în linii mari contemporane, dar starea de conservare excepțională a depunerilor de la Kerma a permis observații puțin obișnuite pentru necropolele preistorice. Cercetătorul genovez își pune unele întrebări la care va trebui să răspundă în viitor.

Comunicările susținute de A. Finet (Sacrifices d'alliance dans Proche-Orient ancien) și H. Limet (La mort du mouton de sacrifice) s-au referit la practici rituale din Mari și Mesopotamia antică.

Cercetătoarea engleză Annie Grant a ridicat o interesantă problemă (Le rituel préhistorique — le visible et l'invisible), aceea a fenomenelor invizibile în urma săpăturilor. Aceste elemente pot fi puse în evidență printr-o analiză meticuloasă a datelor arheologice. În acest sens a acționat C. Sorrentino din Pisa care în urma analizării unei mici necropole romane a reușit să stabilească distribuția scheletelor de porc în cadrul mormintelor, precizînd că erau depuse, în special, părțile fără o importanță alimentară ridicată.

Cunoscuta cercetătoare belgiană Liliane Bodson (L'offrande aux divinités grecques de l'effigie des animaux) compară diversitatea efigiilor de animale depuse în sanctuare cu uniformitatea victimelor sacrificate, ceea ce îi permite să releveze un aspect semnificativ al religiei grecești antice.

O analiză complexă a locului ocupat de animale în practicile religioase ale galilor a fost întreprinsă de Patrice Meniel (Les animaux dans les pratiques religieuses des gaulois). Comunicarea ne-a sugerat o necesară comparație cu aceleași practici la geto-daci.

În continuarea colocviului au fost susținute mai multe comunicări etnologice deosebit de interesante dar asupra cărora nu mai insistăm. Vom aminti doar una dintre ultimele comunicări susținute de Marianne Mesnil și A. Popova (La belette filandiere) care a constituit pentru mine o surpriză deosebit de plăcută. Cele două cercetătoare s-au preocupat de mitologia nevăstuicii în credințele populare din Bulgaria și România arătînd o bună cunoaștere a legendelor și riturilor balcanice.

Toate comunicările au fost urmate de discuții care au aprofundat problematica pusă în discuție. Am apreciat în mod deosebit felul în care a fost organizat colocviul, tehnicitatea desfășurării lucrărilor, fără precipitare, echilibrată, lăsînd suficient loc dezbaterilor.

Cu ocazia colocviului a fost vernisată la „Musée Vivienel” expoziția „Une histoire de l'élevage”. Îmblinzirea animalelor a fost sugestiv prezentată prin panouri grafice și printr-un bogat material arheozoologic.

Cel de al doilea colocviu internațional de arheozoologie de la Compiègne a fost o reușită datorită contactelor între specialiști din domenii diferite, a schimbului de păreri și informații, a intensificării cercetărilor interdisciplinare.

Nu pot încheia aceste considerații fără a mulțumi colegilor Rose-Marie Arbogast și Patrice Meniel datorită cărora am putut participa la acest interesant colocviu interdisciplinar.

DAN MONAH

CĂLĂTORIE DE DOCUMENTARE ȘTIINȚIFICĂ ÎN FRANȚA ȘI REPUBLICA FEDERALĂ A GERMANIEI (1988)

În perioada 18 octombrie — 25 noiembrie 1988 am efectuat o călătorie de documentare științifică în Franța și R.F.G. Înaintea plecării mi-am propus să-mi auez documentarea în special asupra metodelor moderne de investigare în arheologie, atenția mea fiind polarizată mai ales de cercetările interdisciplinare.

Primul oraș în care am stat mai mult a fost Strasbourg. Aici am avut posibilitatea, datorită domnilor Christian Jeunesse (conservator la Direcția Antichităților Preistorice din Alsacia) și François Petry (director la Direcția Antichităților din Alsacia), să lucrez în biblioteca acestei instituții, beneficiînd de largi facilități de a fotocopia lucrările care m-au interesat. Cu aceeași amabilitate mi s-a îngăduit să mă documentez și în biblioteca Institutului de Antichități Naționale al Universității de Științe din Strasbourg.

În timpul șederii în capitala Alsaciei am avut privilegiul să discut amănunțit cu Ch. Jeunesse, distins neolitician, bogata și controversată problematică a cercetării pluridisciplinare, ajungînd împreună la concluzia necesității „istoricizării arheologiei.”

Datorită amabilității aceluiași coleg am avut privilegiul să vizitez mai multe șantiere arheologice din Alsacia. O mențiune specială merită marele șantier de salvare de la Wettolsheim-Ricoh condus de Christian Jeunesse. Aici, datorită implantării unei uzine japoneze a fost efectuată o mare săpătură de salvare. În doi ani a fost cercetată prin excavări ample, o suprafață de 5 ha (!), cea mai mare săpătură arheologică din Alsacia. Trebuie să spunem, însă că o bună parte dintre așezările pre și protoistorice din apusul Europei este caracterizată de absența unor depuneri arheologice consistente. Vestigiile păstrate sînt constituite din urmele adîncite, în loc, a locuințelor precum și din gropi menajere sau cu altă destinație.

Cercetările de la Wettolsheim au pus în evidență prezența a două așezări neolitice: prima datată în neoliticul timpuriu, iar a doua în neoliticul mijlociu.

Cu aceeași atenție și profesionalism cu care au fost studiate urmele neolitice au fost cercetate și vestigiile datate în intervalul 900 î.e.n.—100 e.n. Așezările corespunzînd acestei perioade sînt slab conservate, se remarcă, însă, descoperirea unei necropole cu 31 de morminte.

Ceea ce m-a impresionat în mod deosebit a fost cercetarea pluridisciplinară efectuată aici. Din discuțiile cu Ch. Jeunesse și unii dintre colaboratorii săi am aflat că s-au utilizat: datări radiocarbon, studii arheozoologice (efectuate de Rose-Marie Arbogast și Patrice Meniel), determinări arheobotanice, palinologice și asupra mediului înconjurător (realizate de Hervé Richard), expertize antropologice (dr. François Lambach). Pentru studiul uneltelor de piatră în afara determinărilor petrologice s-au efectuat și studii traseologice cu rezultate deosebit de interesante. În formularea ipotezelor a fost folosită frecvent analogia etnologică, în special, în ceea ce privește stocarea și transformarea alimentelor. Remarcăm ca un fapt pozitiv că cei mai mulți specialiști din domeniile amintite au participat efectiv la cercetarea de teren. Necesitatea prezenței specialiștilor din cadrul diferitelor discipline utilizate în arheologie este convingător ilustrată de activitatea antropologului. Acesta, datorită cunoașterii amănunțite a anatomiei poate decela orice anomalie în amplasarea oaselor. Astfel, el poate determina dacă descompunerea s-a petrecut într-un mediu închis, adică într-un coșciug sau într-un sac de piele, chiar dacă din acestea nu s-au conservat decît urme infime. Antropologul, participant la săpătură, poate înlătura „ritualurile bizare” care s-au înnulțit și la noi, datorate unor deranjamente post depunere. Nu mai puțin importantă este și participarea pe teren a altor specialiști.